

Dit ex. bestaat uit 8 blz.

G E H E I MINTERNATIONAAL CHRISTELIJK WERELDVREDESCONGRESPRAAG, 13 t/m 18 juni 1961S a m e n v a t t i n g

Van 13 t/m 18 juni vond te Praag het door de Oecumenische Raad van Kerken in Tsjechoslowakije georganiseerde Christelijk Wereldvredecongres plaats.

Verschillende kerkelijke instellingen in ons land zonden waarnemers. In totaal bestond de Nederlandse afvaardiging uit een twintigtal personen, waarvan een groot deel behoorde tot de pacifistische Geloofsgemeenschap "Kerk en Vrede".

Het congres was verdeeld in plenaire zittingen en bijeenkomsten van tien werkcommissies, waarin o.m. de volgende onderwerpen werden besproken: ontwapening, atoombewapening, koude oorlog en de Duitse kwestie.

De Tsjechische hoogleraar, dr. J. HROMADKA, verklaarde in zijn openingsrede, dat het congres een rol speelde in de "strijd om de Kerk". Aangenomen kan worden, dat HROMADKA daarbij mede de politieke invloed op het oog had, die de Kerk kan uitoefenen, temeer daar hij heftige critiek uitoefende op de Rooms-Katholieke Kerk, wegens haar "vereenzelving met de oude (d.i. westerse) maatschappij". De "Morele Herbewapening" beschouwde hij als georganiseerd anti-communisme.

Het congres nam met grote meerderheid van stemmen een openbare boodschap aan, waarin duidelijk de critiek, die men t.a.v. de Rooms-Katholieke Kerk had tot uitdrukking kwam.

Tijdens het congres werd een "commissie van honderd" gevormd, die zich zal moeten beraden over de verder te ondernemen stappen.

Voor Nederland hebben hierin zitting:

prof. dr. J. de GRAAF, voorzitter van de Geloofsgemeenschap "Kerk en Vrede";
prof. dr. A.J. RASKER, lid dezer Geloofsgemeenschap; en
Mej. H.Ch. KOHLBRUGGE.

Het ligt in de bedoeling in 1963 of 1964 opnieuw een congres van kerkelijke leiders te beleggen.

G E H E I M

G E H E I MINTERNATIONAAL CHRISTELIJK WERELDVREDESCONGRESvan 13 t/m 18 juni 1961 te Praag

Van 13 t/m 18 juni 1961 vond in het nieuwe stadhuis in Praag het z.g. Christelijke Wereldvredescongres plaats, georganiseerd door de Oecumenische Raad van Kerken in Tsjechoslowakije.

Voorbereiding

In de herfst van 1957 namen protestantse hoogleraren van de theologische faculteiten in Tsjechoslowakije, tijdens een bijeenkomst in Modra, het initiatief tot het houden van een Christelijke Vredesconferentie. Zij wezen erop, dat in deze tijd van toenemende ongerustheid over de atoombewapening de kerken zich niet afzijdig kunnen houden. De oproep die zij publiceerden, leidde in hun land tot een oecumenische conferentie in december 1957 in Praag.

De bijeenkomst resulteerde in een voorstel aan de Oecumenische Kerkeraad van Tsjechoslowakije om op korte termijn een internationale bijeenkomst te organiseren van vooraanstaande personen uit de Europese kerken. Dit plan werd in juni 1958, wederom in Praag, ten uitvoer gelegd. Kerkelijke vertegenwoordigers uit de Sowjet-Unie, de satellietlanden en de Duitse Bondsrepubliek namen hieraan deel. Het voornaamste resultaat was het besluit om onder de naam "Christelijke Vredesconferentie" permanent verder te werken.

Er werd een werkcómité gekozen, waarvan professor dr. Josef L. HROMADKA, Deken van de Comenius-faculteit te Praag voorzitter is. Hij maakt tevens deel uit van het Bureau van de communistische Wereldvredesraad. In 1957 werd hij begiftigd met de Lenin-prijs voor de Vrede.

In de daarop volgende jaren organiseerde de "Christelijke Vredesconferentie" nog twee internationale bijeenkomsten. Tijdens de conferentie van april 1959 werd besloten in 1961 een algemeen Christelijk Vredescongres te beleggen.

Financiën

Van de mogelijkheid om staatssubsidie te krijgen werd geen gebruik gemaakt. Het congres werd volgens de initiatiefnemers gefinancierd door

G E H E I M - 2 -

G E H E I M

de kerken aangesloten bij de Oecumenische Raad van Tsjechoslowakije. Aan de benodigde gelden, geschat op ca. f 350.000,--, zou mede bijgedragen zijn door collectes in de Christelijke gemeenten van de Oosteuropese landen en de Sowjet-Unie.

In Nederland stelde de Geloofsgemeenschap "Kerk en Vrede" in zijn orgaan "Militia Christi", de lezers in de gelegenheid een financiële bijdrage voor het congres te leveren. Ds. J.E. UITMAN, hervormd predikant te Groningen, belastte zich met de inzameling der gelden.

Nederland

Diverse vertegenwoordigers van de niet-Rooms-Katholieke kerken in Nederland hebben uitnodigingen ontvangen tot bijwoning van het Praagse Vredescongres. De Oecumenische Raad van Kerken in Nederland heeft deze kwestie diepgaand overwogen, daar men zich van de bezwaren tegen zulk een conferentie in een communistisch land zeer wel bewust was. Tenslotte kwam men echter tot de conclusie het congres niet zonder meer te mogen boycotten. De Oecumenische Raad van Kerken in Nederland streeft er namelijk naar de bestaande contacten met de kerken achter het IJzeren Gordijn te bewaren en zo mogelijk uit te breiden. Voorts hoopte men door het aannemen van de uitnodiging wederzijds begrip te kweken en zelf inzicht te krijgen in de taak en de positie der kerken in Tsjechoslowakije. Daarnaast garandeerden de organisatoren een open discussie, waarin alle afgevaardigden hun standpunt vrijelijk naar voren konden brengen, zodat er, formeel althans, wel mogelijkheden voor een gesprek aanwezig waren. Tenslotte was het congres niet door de Tsjechische overheid maar door de kerken zelf voorbereid.

Men besloot echter geen officiële delegatie te sturen.

Verschillende kerkelijke instellingen in ons land zonden waarnemers naar Praag. De Generale Synode der Nederlands Hervormde Kerk bijvoorbeeld vaardigde Ds. J.E. UITMAN af, terwijl de Oecumenische Raad der Kerken in Nederland dr. A.Th. van LEEUWEN, directeur van de te Driebergen gevestigde Stichting "Kerk en Wereld", verzocht het congres bij te wonen. De Leidse hoogleraar, professor dr. A.J. RASKER, die tijdens de conferentie van 1959 als een representant der Westeuropese protestantse kerken in één der werkcommissies was gekozen, woonde eveneens het congres bij.

G E H E I M

In totaal bestond de Nederlandse afvaardiging uit een twintigtal personen, waarvan een groot deel tevens deel uitmaakt van de pacifistische Geloofsgemeenschap "Kerk en Vrede". Onder dezen bevond zich ook de voorzitter, professor dr. J. de GRAAF.

Politieke aspecten

Het congres werd bijgewoond door ruim 600 gedelegeerden uit ca. 46 landen. Ca. 300 deelnemers waren afkomstig uit kerkelijke instellingen in de Sowjet-Unie en andere Oosteuropese landen. Opvallend was het grote aantal afgevaardigden uit Afrika, Latijns Amerika en het Verre Oosten. Tussen de Russische en Amerikaanse delegatieleden en in het bijzonder de leiders ervan was over en weer een streven merkbaar naar wederzijds begrip en tolerantie.

De delegatie, die wel het meest het congres in politieke zin trachtte uit te buiten, was die der Volksrepubliek China. De Chinese deelnemers waren zeer fel en brachten te pas en te onpas de klacht naar voren, dat China zijn gerechte plaats in de Verenigde Naties nog wordt onthouden. Deze felheid richtte zich op bijna persoonlijke wijze tegen de Amerikaanse delegatie. De Sowjet delegatie schaarde zich echter niet altijd zonder meer achter de Chinese eisen en inzichten, doch schijnt in sommige gevallen meer de Westerse opvattingen te hebben gesteund.

De delegaties uit Polen, Bulgarije en Roemenië toonden grote belangstelling voor hetgeen door de Westerse deelnemers naar voren werd gebracht. De Hongaren echter maakten een zeer stugge indruk en toonden zich vaak meer orthodox-communistisch dan de Russen.

De deelnemers werden verwelkomd door de burgemeester van Praag, een vertegenwoordiger der Tsjechoslowaakse regering en de secretaris van het Tsjechoslowaakse vredescomité.

De openingspeech werd uitgesproken door professor dr. J. HROMADKA. Zijn rede was knap in die zin, dat zij eventueel schuldbesef bij Westerse deelnemers stimuleerde en tegelijk een pleidooi was voor de medewerking van Christenen aan de opbouw van het communisme.

Na een algemene inleiding critiseerde hij de Rooms-Katholieke Kerk, welke zich volgens hem vereenzelvigd met de "oude" (kapitalistische)

- 4 -

G E H E I M

maatschappij, die de vrede verloren heeft en mede schuld draagt aan de catastrofe van de Tweede Wereldoorlog. De "Morele Herbewapening" zag hij als niet meer dan georganiseerd anti-communisme.

Het communisme beschouwde hij als een machtige en weldoordachte poging tot ombouw van de samenleving en bevrijding van de mensen uit armoede en onwetendheid, rassen-onderdrukking en chronische honger. De nieuwe ordening in stad en land is een geweldige strijd om de mensen niet alleen van politieke (!), maar ook van sociale en economische vrijheid te verzekeren.

Daartegen moet de Kerk zich niet verzetten, doch integendeel de vernieuwing vol begrip en liefde tegemoet treden. Spreker wenste geen debat over geloof en ongeloof, over Evangelie en atheïsme, doch meende, dat het congres zich geheel moest concentreren op het vraagstuk van medeverantwoordelijkheid van de Kerk voor de strijd en de misstanden in de "oude" maatschappij.

HROMADKA wilde de Kerk verdedigen tegen elke poging haar tot draagster van anti-oosterse en anti-communistische plannen te maken. Daarom moet het vredescongres het forum vormen, waarin zich deze "strijd om de Kerk" afspeelt. HROMADKA sprak meermalen over situaties en strubbelingen in de internationale verhoudingen - wat zijn de kansen voor een vrede met de beide Duitslanden? Waarom is China nog niet tot de V.N. toegelaten? - die volgens hem zorgvuldige observatie verdienen. Daarbij moet tevens de taak van de Kerk voor de handhaving van de vrede worden bezien.

Aartsbisschop NIKODIM, hoofd van de afdeling buitenland van het Moskouse patriarchaat van de Russisch Orthodoxe Kerk en lid van het werkomité der Christelijke Vredesconferentie, gaf een langdurige uiteenzetting van de bijdrage van de Russische Kerk tot de vrede.

Zijn betoog, dat enerzijds een felle kritiek inhield op de politieke aspiraties en activiteiten van het Vaticaan en anderzijds in hoge mate het vredeswerk van de Russisch Orthodoxe Kerk verheerlijkte, moet voor vele aanwezigen wel onverteerbaar zijn geweest. Tegen het einde van de redevoering verliet een groot aantal deelnemers dan ook de zaal. Aartsbisschop NIKODIM was trouwens niet de enige spreker die felle aanvallen deed op de Rooms-Katholieke Kerk en de rol die zij o.a. zou spelen in de

GEHEIM

koloniale- en de NAVO-politiek. In de referaten van vele Oosteuropese kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders kwam een anti-Rooms-Katholieke stemming tot uitdrukking.

De Anglicaanse bisschop TING, lid van de delegatie der Chinese Volksrepubliek, hekelde het "Amerikaanse neo-kolonialisme", dat tot uitdrukking zou komen in de recente gebeurtenissen in Cuba, Congo, Algerië en andere landen. Een ander lid van de Chinese delegatie rechtvaardigde daarna het Chinese optreden in Tibet en uitte nog andere beschuldigingen aan het adres van de Verenigde Staten van Amerika.

Communistische propaganda techniek

Na de openingsrede werden telegrammen met een algemene, christelijke inhoud aangeboden aan de ambassadeurs van de Sowjet-Unie en van de Verenigde Staten van Amerika te Praag, met het verzoek deze aan de respectieve regeringsleiders te willen doorzenden. De Amerikaanse Ambassadeur weigerde aanvankelijk het telegram aan te nemen. Eén der Amerikaanse delegatieleden heeft toen persoonlijk het telegram aan de Ambassadeur overhandigd en van hem doorzending naar de president verlangd.

Op de laatste zittingsdag werd een antwoord-telegram van CHROESTSJOW ontvangen, hetgeen algemene bijval vond. Over het uitblijven van een reactie van de Amerikaanse president daarentegen was men zeer teleurgesteld.

Hierdoor werd bij de deelnemers een gunstige stemming voor het communistische blok gekweekt.

De werkcommissies

Aangezien het congres niet alle aan de orde gekomen vraagstukken in plenaire zittingen kon behandelen werden 10 werkcommissies gevormd ter bespreking van diverse onderwerpen. Hierin werden o.m. besproken de ontwapening, de atoombewapening, de koude oorlog, de jonge staten en de Duitse kwestie. In deze werkcommissies, waarin zowel gedelegeerden uit het Oosten als uit het Westen vertegenwoordigd waren, vonden heftige discussies plaats. Beide groeperingen streefden er naar eigen inzichten zo gaaf mogelijk naar voren te brengen en te handhaven. In de samengestelde resoluties en communiqués werden vaak beide standpunten onverkort opgenomen.

G E H E I M

Op 17 juni kwam het congres in plenaire zitting bijeen teneinde de rapporten van de werkkommissies aan te horen en een openbare boodschap, opgesteld door het werkcomité, aan te nemen. In deze boodschap, die met grote meerderheid van stemmen werd aangenomen, kwam zeer duidelijk een kritisch geluid tot uitdrukking ten aanzien van de Rooms-Katholieke Kerk.

Toekomstplannen

Daar de aanwezigen, ondanks alle verschillen van inzicht toch algemeen van oordeel waren, dat het congres zeer nuttig was geweest, werd besloten het werk van deze conferentie voort te zetten. Op grond hiervan werd een "commissie van honderd" gevormd, die zich zou moeten beraden over de verder te ondernemen stappen. Deze commissie zal waarschijnlijk begin 1962 wederom bijeenkomen voor nadere besprekingen. Het ligt in de bedoeling in 1963 of 1964 opnieuw een congres van kerkelijke leiders te beleggen.

Voor Nederland hebben in de "commissie van honderd" de volgende personen zitting:

Prof. dr. J. de GRAAF; prof. dr. A.J. RASKER en mej. H.Ch. KOHLBRUGGE.

Na afloop van het congres hebben de Christelijke Kerken van de USSR enige buitenlandse delegaties, die deel hadden genomen aan het congres, voor een bezoek aan de Sowjet-Unie uitgenodigd. Kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders uit de Verenigde Staten van Amerika, de Duitse Bondsrepubliek, Italië, Nederland en verschillende andere landen hebben aan deze uitnodiging gevolg gegeven. Van de Nederlandse afgevaardigden heeft o.a. de directeur van de Stichting "Kerk en Wereld", dr. A.Th. van LEEUWEN, ongeveer een week in de Sowjet-Unie vertoefd.

De Raad van Religieuze Zaken ressorterende onder de Ministerraad en de hoofden van verschillende Christelijke Kerken in de USSR hebben op 22 juni 1961 te Moskou een receptie aangeboden.

Commentaar

Het initiatief tot het houden van de Christelijke Vredesconferen-

- 7 -

G E H E I M

tie ging uit van een aantal Tsjechische hoogleraren. Bij de eerste internationale bijeenkomst in 1958 waren naast kerkelijke vertegenwoordigers uit de Oosteuropese landen slechts Westduitsers aanwezig.

Het is onder de in communistische landen heersende verhoudingen niet denkbaar, dat de conferenties doorgang zouden hebben kunnen vinden zonder de goedkeuring van de regerende, communistische overheid. De Tsjechische regering moest worden ingeschakeld teneinde de benodigde visa te verkrijgen voor de buitenlanders. Bovendien moesten de kerkelijke delegaties uit alle satellietstaten benevens de Sowjet-Unie en China uitreis-visa van hun regeringen krijgen. Dit zou onverklaarbaar zijn, als deze regeringen niet tenminste een welwillende houding t.o.v. deze conferentie innamen.

Professor HROMADKA maakt deel uit van de Wereldvredeesraad, die de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie ondersteunt.

In zijn inleiding verklaarde hij o.m., dat het congres een rol speelde in de "strijd om de Kerk". Gezien de onderwerpen, waarover hij sprak mag men aannemen, dat HROMADKA daarbij, naast de geestelijke factoren, de politieke invloed op het oog had, die de Kerk kan uitoefenen, temeer omdat hij de Rooms-Katholieke Kerk heftig aanviel wegens haar "vereenzelviging met de oude (d.i. de Westerse) maatschappij".

De conclusie lijkt gewettigd, dat HROMADKA streeft naar neutralisering van de invloed van de Kerk, althans voor zover deze zich daadwerkelijk tegen het communisme verzet. Wellicht hoopt hij zelfs in sommige gevallen op een actieve ondersteuning van de door hem bepleite koers. In dat beeld zou ook het optreden van de delegatie uit de andere communistische landen begrijpelijk zijn, evenals de hiervoren gemelde toestemming der communistische regering om de conferentie bij te wonen.

Van enige activiteit van een der communistische mantelorganisaties met betrekking tot het Christelijke Vredescongres is dezerzijds niets gebleken. Ook de communistische pers is uitermate sober geweest met haar berichtgeving terzake. Zij heeft slechts melding gemaakt van de gebeurtenis en onthield zich van lof en kritiek. Men zou kunnen zeggen, dat de partijpers er weinig aandacht aan schonk, omdat het congres geen zaak van de partij was, maar van de Kerk. Het ligt evenzeer voor de hand, dat de zwijgzaamheid in acht werd genomen om niet-communistische deelnemers uit de Westerse en de onderontwikkelde landen niet bijvoorbeeld door fanfare-geschal af te schrikken.

3 augustus 1961

G E H E I M